

**Nukus innovatsion instituti
pedagogika va psixologiya kafedrası
pedagogika fanlari bo'yicha falsafa
doktori (PhD) K.Kenesbaev**

Saparbaev Alisher
Nukus innovatsion instituti 1 kurs
student
a93067629@gmail.com
99 453- 52-72

MOLIYAVIY TEXNOLOGIYALAR ORQALI MOLIYAVIY RISKLARNI BARTARAF ETISH

Annotatsiya: Ushbu maqolada moliyaviy texnologiyalar va moliyaviy risklar to'g'risida tushunchalar, raqamli iqtisodiyot sharoitida moliyaviy texnologiyalarning ahamiyati haqida fikrlar yuritilgan. Moliyaviy risklarni qanday qilib moliyaviy risklar orqali bartaraf etish mumkinligi to'g'risida tavsiyalar berilgan.

Kalit so'zlar: moliyaviy texnologiya, fintech, moliyaviy risklar, raqamli iqtisodiyot, avtomatlashtirish.

Kirish. So'nggi yillarda jadal bilan butun jahonda raqamli texnologiyalar rivojlanib bormoqda. Raqamli texnologiyalar rivojlanishi esa raqamli iqtisodiyot rivoji uchun ulkan hissa qo'shmoqda. Axborot texnologiyalarining rivojlanishi tufayli ko'pgina mamlakatlarning moliya va pul tizimi o'zgarib boshladi. Masalan, naqd to'lovlardan naqd pulsiz onlayn to'lovlarga faol o'tish; banklar yoki mikromoliya tashkilotlari tomonidan berilgan kreditlardan onlayn platformalar orqali boshqa jismoniy shaxslardan qarz olishga qadar. Moliyaviy texnologiyalarining rivojlanishi moliyaviy bozorlarda paydo bo'ladigan turli moliyaviy risklarni bartaraf etish uchun qo'l kelmoqda. Moliyaviy texnologiyalar orqali moliyaviy risklarni boshqarishning dolzarbligi, moliyaviy tizimlarni ko'paytirish va moliyaviy axborotlar bilan ishlashning ishonchligini ta'minlashni talab qiladi. Bundan tashqari, texnologik vositalarni qo'llab-quvvatlash, ma'lumot xavfsizligi va himoya tizimlarini joriy etish, xodimlar uchun moliyaviy xavfsizlik ta'limoti o'tkazish va moliyaviy risklarni identifikatsiya qilish va boshqarish jarayonlarini tahlil qilishning juda muhim ekanligini aytilishimiz mumkin.

Materiallar va uslublar: Mamlakatimizda "Raqamli O'zbekiston — 2030" strategiyasiga muvofiq iqtisodiyot tarmoqlari va hududlarini raqamlashtirish, davlat axborot tizimlari va elektron xizmatlarni joriy etish, shuningdek, raqamli texnologiyalardan keng foydalanishni ta'minlash bo'yicha xalq ta'limi, davlat xizmatlari, sud, moliya va bank tizimida kompleks chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda.

Moliyaviy risklarni moliyaviy texnologiyalar orqali bartaraf etish iqtisodiy o'sish va barqarorlikni qo'llab-quvvatlovchi mustahkam, samarali va inklyuziv moliyaviy tizimni rivojlantirish uchun juda muhimdir. Moliyaviy texnologiyalar (FinTech) moliyaviy dunyoning eng tez rivojlanayotgan sohalaridan biriga aylandi. Blokcheyn va sun'iy intellekt kabi yangi texnologiyalarning rivojlanishi bilan moliya sektori o'z faoliyatini yaxshilash va samaradorlikni oshirish uchun yangi imkoniyatlarga ega bo'lmoqda. Ushbu maqolada biz moliya sohasida qanday yangi texnologiyalar qo'llanilayotgani va moliyaviy risklarni bartaraf etishga qanday ta'sir qilishini ko'rib chiqamiz.

Natija va muhokamalar: Moliyaviy texnologiyalar to'g'risida ko'plab olimlar kitoblar, maqolalar yozishgan, ilmiy ishlar qilishgan. Roy S. Freedman o'zining "Moliyaviy texnologiyalarga kirish" nomli kitobida tizimlar qanday ishlashini - ular qanday paydo bo'lganini

va qanday rivojlanganligini texnologik nuqtai nazardan tushuntirib bergan. Moliyaviy modellar ortidagi mantiqiy asosni ko'rsatish uchun moliyaviy formulalar, baholar va munosabatlarni sodda va tez olish uchun kompyuter algebra tizimlari texnologiyasidan foydalanilgan. Ko'pgina moliyaviy hisob-kitoblar va ma'lumotlar taqdimotini amalga oshiradigan dasturlar C, C++, Java, Visual Basic, MuPAD kompyuter algebra tizimi va AMPL modeli spetsifikatsiyasi tilida, shuningdek, turli XML dialektlarida ko'rsatilgan.

D. Voycik [2] (Wójcik, 2021) fikricha, haqiqiy fintech 21-asrda shakllangan va kichik innovatsion biznesning moliyaviy bozorida bo'sh o'rinlarni egallay boshlagan yoki shakllana boshlagan startap harakatining rivojlanishi bilan bog'liq va muqobil biznes. bank vositalari va moliyaviy aktivlarni boshqarish xizmatlari: uning fikricha, boshlang'ich nuqtani Buyuk Britaniyada Zopa P2P kreditlash xizmati joriy etilgan va dunyodagi birinchi nobank kredit agregatoriga aylangan 2005 yil deb hisoblash mumkin.

“Moliya bozori va moliyaviy texnologiyalar” darsligida moliyaviy texnologiya - bu moliyaviy muammolarni hal qilish yo'llarini o'ylab topish jarayonidir deb ta'rif berilgan. Umuman olganda, o'z faoliyatidagi boshqa barcha muammolar korxonalarining moliyaviy muammolarida o'z ifodasini topadi. Moliyaviy texnologiyalar moliyaviy xizmatlar va texnologiya sektorlari chorrahasida joylashgan dinamik segmentdir. Unda texnologik startaplar va bozorning yangi ishtirokchilari hozirda an'anaviy moliyaviy xizmatlar sektori tomonidan taqdim etilayotgan mahsulot va xizmatlarga innovatsion yondashuvlarni qo'llashadi. Moliyaviy texnologiyalar segmenti tez rivojlanib, an'anaviy qiymat zanjiridagi narsalarning odatiy tartibini buzadi.

Yuqoridagi olimlar tomonidan olib borilgan tadqiqotlar asosan moliyaviy texnologiyalarning nazariy va uslubiy masalalariga bag'ishlangan bo'lib, ularda moliyaviy texnologiyalar samaradorligini oshirishning faqat ayrim toifalari va yo'nalishlari ko'rib chiqildi. Biroq ularning ishlarida moliyaviy texnologiyalarni takomillashtirish jarayoni va ular orqali moliyaviy risklarni bartaraf etish yo'llari bilan bog'liq real amaliy masalalar ko'rib chiqilmagan.

Moliyaviy risklar - moliyaviy faoliyatni amalga oshirish shartlari noaniq bo'lgan vaziyatda daromad va kapitalni yo'qotish shaklida salbiy moliyaviy oqibatlarining yuzaga kelish ehtimoli. Turli sohalari sohalarida turli moliyaviy risklar paydo bo'lishi mumkin. Risklarni oqilona boshqarish mumkin, ya'ni ma'lum darajada xavfli hodisaning sodir bo'lishini bashorat qilish va xavf darajasiga qarab chora ko'rish imkonini beradigan turli xil choralarni qo'llash.

Moliyaviy risklar

Bozor riski	Valyuta riski	Kredit riski	Inflatsiya riski	Investitsiya riski
-------------	---------------	--------------	------------------	--------------------

Xulosa: Quydagi xulosa va takliflar moliyaviy texnologiyalardan foydalanishda muhimdir. Moliyaviy texnologiyalar (fintech) orqali risklarni bartaraf etish uchun quyidagi usullarni kiritishingiz mumkin:

1. Avvalgi ma'lumotlar analiziga asoslangan tahminlardan foydalanish. Moliyaviy texnologiyalar ma'lumotlar analizini o'rganish va ma'lumotlar ustida tahminlar qilishga imkon beradi. Bu, potentsial risklarni avvaldan aniqlash va ularni oldini olishga yordam beradi.

2. Ma'lumotlar analitikasi va monitoring. Ma'lumotlar analitikasi va monitoring texnologiyalari yordamida tashkilotlar o'zlarining operatsiyalarini va tranzaktsiyalarini tahlil qilishlari, anomaliyalarni aniqlashlari va potentsial risklarni oldini oladilar.

3. Avtomatlashtirilgan risk boshqarish. Avtomatlashtirilgan risk boshqarish vositalari yordamida, moliyaviy tashkilotlar risklarni avtomatik ravishda aniqlash, baholash va boshqarishlari mumkin bo'ladi. Bu, risklarga tezroq reaksiya ko'rsatish va zararlarini minimalizatsiya qilishga yordam beradi.

Moliyaviy texnologiyalar, moliyaviy institutsiyalar va korxonalarga moliyaviy risklarni boshqarishda katta yordam beradi. Bu texnologiyalar tahlil qilish, monitoring qilish, ma'lumotlar analizi, avtomatlashtirilgan qaror qabul qilish va boshqa moliyaviy jarayonlarni boshqarish imkoniyatlarini ta'minlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarori, 15.06.2021 yildagi 373-sonli qaror
2. Roy S. Freedman Introduction to financial technology 2006
3. Fintech: sanoatning qisqacha tarixi (19.11.2019) [Elektron resurs]. URL: <https://frankrg.com/8732> (kirish sanasi: 07/12/2021, bepul)
4. Puschmann T., Hoffmann C. H., Khmarskyi V. (2020). How green fintech can alleviate the impact of climate change—The case of Switzerland Sustainability. (12(24)). 1–28. doi: 10.3390/su122410691.
5. Ештокин С.В. Российский финтех в национальной финансовой системе: защитник интересов или скрытая угроза? // Экономика, предпринимательство и право. 2021. – Том 11. – № 8. – С. 1915-1944. – doi: 10.18334/epp.11.8.112709.
6. Жиянова Н. ФИНАНСОВЫЕ ТЕХНОЛОГИИ И ИХ ВЛИЯНИЕ НА ФИНАНСОВЫЕ РЫНКИ //Economics and Innovative Technologies. – 2022. – Т. 10. – №. 3. – С. 9-17.
7. S.Elmirzayev, N.Shavkatov, N.Sherkuziyeva, A.Karimov, D.Abduraximova, S.Omonov Moliya bozori va moliyaviy texnologiyalar: Darslik – T.: «DIADEMA NUR SERVIS» OOO. – 412 b. 2023-yil
8. Moliyaviy risklar nazariyasi: O'quv qo'llanma / Sh.Q.Fozilchayev, N.G. „Xidirov; O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi. – T.: “Iqtisod-Moliya”, 2019. - 240 b.